

Poticanje predčitačkih vještina

Sudec, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:736436>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Sudec

POTICANJE PREDČITAČKIH VJEŠTINA

Završni rad

Čakovec, lipanj, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKE STUDIJE

Ana Sudec

POTICANJE PREDČITAČKIH VJEŠTINA

Završni rad

Mentor rada:
prof. dr. sc. Tamara Turza-Bogdan

Čakovec, lipanj, 2022.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. Jezični razvoj djeteta	2
1.1. Predjezično i jezično razdoblje	2
1. 2. Govorno-jezični razvoj	3
3. Početak i razvoj rane pismenosti	5
3. 1. Fonološka svjesnost	5
3. 2. Rječnik	6
3. 3. Pripovijedanje	6
3. 4. Svjesnost o pisanom tekstu	7
3. 5. Imenovanje slova	7
4. Okruženje kao važan čimbenik u razvoju predčitačkih vještina	8
4. 1. Preduvjeti za razvoj čitanja	8
5. Prevencija jezičnih, govornih i komunikacijskih poremećaja	10
6. Igra kao sredstvo za poticanje predčitačkih vještina	11
7. Aktivnosti za poticanje predčitačkih vještina u dječjem vrtiću	13
7. 1. Analiza i refleksija provedenih aktivnosti	13
ZAKLJUČAK	20
LITERATURA	21
IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA	22

SAŽETAK

U ovome se radu daje kratak prikaz aktivnosti kojima se mogu poticati predčitačke vještine djeteta. Najprije je dan pregled jezičnog razvoja djeteta od rođenja pa do završetka predškolskog obrazovanja. Dan je i pregled razvoja rane pismenosti prema vještinama koje ona obuhvaća. Objašnjene su predčitačke vještine kroz sve aspekte kojima se one potiču i razvijaju. Da bi se te vještine kvalitetno mogle razvijati, potrebno je stvoriti i preduvjete za njihov razvoj stoga su u radu opisani vanjski i unutarnji preduvjeti za razvoj čitanja. Osim tih preduvjeta, važnu ulogu ima i okruženje pri čemu se ne misli samo na ustanovu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja već i na skrbnike. S obzirom na to da se kod razvoja jezika i govora mogu pojaviti i teškoće, rad se dotiče i prevencije jezičnih, govornih i komunikacijskih poremećaja. Budući da je igra djetetov prirodan način učenja, ona je ovdje predstavljena kao sredstvo kojim se potiče razvoj predčitačkih vještina. Praktični dio rada obavljen je u dječjem vrtiću „Dječji svijet“ u Varaždinu u kojem su provedene aktivnosti za poticanje predčitačkih vještina u skupinama djece u dobi od 5. do 6. godine te u dobi od 6. do 7. godine. Cilj rada bio je promotriti razinu djetetove svjesnosti o pisanome jeziku. Ono što je zaključeno jest da je većina djece uspješno savladava zadatke te pokazuje jezično znanje koje se očekuje s obzirom na dob djeteta.

Ključne riječi: igra, jezični razvoj, okruženje, predčitačke vještine, prevencija poremećaja

SUMMARY

This paper provides a brief overview of activities that can be used to encourage a child's pre-reading skills. First, an overview of children's language development from birth up until the end of their preschool education is given. An overview of the development of early literacy is also given according to the skills it encompasses. Pre-reading skills are explained through all the aspects of how they are encouraged and developed. In order for these skills to be developed in a quality way, the conditions for their development need to be met. Therefore, this paper describes the external and internal preconditions for the development of reading. In addition to these prerequisites, the environment plays an important role. The environment includes not only the institution of early childhood education but also caregivers. Given that difficulties may arise in the development of language and speech, the paper also touches on the prevention of language, speech and communication disorders. Since playing is children's natural way of learning, it is presented here as a means of encouraging the development of pre-reading skills. The practical work that the paper covers was performed in the kindergarten "Dječji svijet" in Varaždin. Activities were conducted which were intended to encourage pre-reading skills in a group of children aged 5 to 6 years and a group of children aged 6 to 7 years. The aim of the paper was to study the level of the children's awareness of written language. It was concluded that most children successfully master the tasks and display language skills expected of children their age.

Key words: play, language development, surroundings, pre-reading skills, disorder prevention

UVOD

U ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja provodi se priprema djeteta za školu. Ono što je važno da se radi na poticanju predpisačkih i predčitačkih vještina, ali kroz igru. Aktivnosti koje se provode i kojima se te vještine nastoje potaknuti trebaju biti igrovne jer upravo je igra prirodan način učenja svakog djeteta. Formalno učenje čitanju i pisanju može dovesti do suprotnog učinka kod djece te ga je potrebno izbjegavati. Stoga je i cilj ovog rada ponuditi pregled aktivnosti kojima se nastoji potaknuti razvoj predčitačkih vještina djeteta, a sve kroz igru.

Rad je podijeljen na nekoliko poglavlja. Najprije će biti prikazan jezični razvoj djeteta koji se može podijeliti na predjezično i jezično razdoblje. Nakon toga će biti prikazane vještine koje se razvijaju u razdoblju rane pismenosti, a to su fonološka svjesnost, rječnik, pripovijedanje, svjesnost o tekstu i imenovanje slova. Da bi dijete razvijalo svoje predčitačke vještine, važno je i da se nalazi u kvalitetnome okruženju u kojem su stvoreni svi vanjski i unutarnji preduvjeti za isto. Ipak, ponekad se javljaju i određeni poremećaji pa je prikazano i kako ih prevenirati. S obzirom na spomenute aktivnosti koje se provode na igrovan način, prikazane su neke mogućnosti poticanja predčitačkih vještina na konkretnim primjerima.

1. Jezični razvoj djeteta

Kako bismo mogli govoriti o poticanju predčitačkih vještina, valja najprije definirati jezik kao sustav koji nam je za to potreban. Hržica i Peretić navode da je „*jezik sustav koji se sastoji od simbola s određenim značenjem te nizom pravila kojima te simbole povezujemo u cjeline*“ (Kuvač Kraljević, 2015., str. 9). S obzirom na to da se radi o složenome sustavu, potrebno je dugotrajno učenje zadanih pravila, a razvoj tog učenja započinje u ranoj dobi. O pravilima povezivanja tih simbola bave se i određene jezične discipline, a to su fonologija, morfologija, sintaksa, semantika i pragmatika. Kada se taj apstraktni sustav simbola konkretizira dolazimo do govora kao jezične realizacije.

Također, valja ovdje spomenuti i razliku koja postoji između jezika, govora te komunikacije. Za jezik je već spomenuto da je to sustav simbola dok govor možemo definirati kao sredstvo kojim se prenose cjeline nastale u jeziku. S time da valja napomenuti kako jezik može biti i znakovni sustav koji se ne prenosi govorom. Komunikacija je *razmjena obavijesti koje mijenjaju svijest i ponašanje osoba koje komuniciraju* (Ljubešić, Capanec, 2012.). S obzirom na to da postoji i verbalna i neverbalna komunikacija, da bi se komuniciralo, nije potreban jezik. To se može uočiti i kod djece koja komuniciraju i prije, nego poznaju jezik kao sustav. Vidljivo je to već kod novorođenčeta koje plačom komunicira s okolinom da bi zadovoljilo određenu potrebu. (Ljubešić, Capanec, 2012.).

1.1. Predjezično i jezično razdoblje

Jezični se razvoj može s obzirom na dob djeteta podijeliti u dvije skupine: na predjezično razdoblje koje obuhvaća period od rođenja do 1. godine života te jezično razdoblje koje obuhvaća period od 1. godine pa do kraja života. Predjezično razdoblje pretpostavlja komunikaciju djeteta s okolinom na način koji ne uključuje jezik, ali se u njemu razvija razumijevanje jezika te dolazi do pojave određenih nejezičnih ponašanja. Ta ponašanja uključuju gukanje, vokalnu igru, reduplicirano brbljanje, nereduplicirano brbljanje te žargon (Kuvač Kraljević, 2015., str. 28). Jezično pak razdoblje započinje oko 1. godine djetetova života i to onda kada ono upotrijebi prvu riječ. Zatim slijedi leksički brzac, pojava dvočlanih iskaza, višečlanih iskaza te usvojenost osnove materinskog jezika (Kuvač Kraljević, 2015., str 31).

1. 2. Govorno-jezični razvoj

Jezik je način komuniciranja među ljudima, način izražavanja vlastitih osjećaja, mišljenja, potreba. Ono što je kod jezika važno jest razumijevanje njegova sustava u kojem postoji razlika između fonema i slova pa se pojedini glasovi sastoje se od dva slova (Vrsaljko, Paleka; 2018). Kod usvajanja materinskog jezika postoje četiri aspekta. Najprije se započinje usvajanjem glasovnog sustava, a početak toga smatra se krik djeteta pri rođenju djeteta. Zatim slijedi upotreba jezičnih oblika jezika, odnosno jezična gramatika. Nakon toga se pojavljuje sposobnost razumijevanja značenja, odnosno semantika, a na kraju dolazi do razvoja sposobnosti komunikacije upotrebom svih savladanih aspekata (Vrsaljko, Paleka; 2018).

Razvoj govora počinje od samog rođenja djeteta. Ono u periodu do 3. mjeseca života komunicira sa svojom okolinom na način da plače, a taj plač predstavlja njegove različite potrebe. Od 3. do 5. mjeseca dijete ulazi u fazu brbljanja u kojoj osim duljine izgovorenih glasova koristi i stanke. Sa 6 mjeseci života dijete počinje izgovarati prepoznatljive slogove poput „ba“ ili „ma“. Od 10. do 15. mjeseca dolazi do pojave prve izgovorene riječi, a od 15. do 18. mjeseci ponavlja kratke fraze. Nakon toga, od 18. do 24. mjeseci počinje slaganje prvih samostalnih rečenica da bi s 2.5 godine baratalo s oko 1000 riječi koje uglavnom predstavljaju nazive onoga što ih okružuje u svakodnevnome životu. Od 3. do 4. godine dijete usvaja bazu materinskog jezika, a njegov govor u tome je periodu razumljiv slušačima. Između 5. i 6. godine dijete pravilno izgovara sve glasove, a ukoliko se do tog perioda ne dogodi, najčešće su potrebne logopedске vježbe (Vrsaljko, Paleka; 2018). Osim broja riječi kojim dijete barata, valja spomenuti i podjelu na aktivni i pasivni fond riječi, odnosno riječi koje dijete upotrebljava te one koje ne upotrebljava, ali ih razumije.

Osim savladavanja pravilnog izgovora, učenje materinskog jezika podrazumijeva i pravilnu gramatičku upotrebu jezika. U onoj najranijoj fazi dijete će jezik koristiti ekonomično stoga se i javlja faza holofraze u kojoj dijete na najjednostavniji način izražava svoje želje. Kasnije se govor razvija i rečenica postaje opširnija i gramatički točnija da bi do 6. godine govor bio skroz gramatički točan.

Zanimljivo je i sagledati način na koji šstogodišnjaci izražavaju pojedine riječi. Prvi način je opisvanje i to tako što će dijete umjesto da imenuje predmet opisati njegovu svrhu pa će tako umjesto *olovka* reći da je to *ono za pisanje*. Drugi način je

zamjena riječi ili nepravilno imenovanje pa će tako *fotelju* nazvati *stolicom* s obzirom da predmet ima jednaku svrhu. Treći način je upotreba hiperonima zbog toga što dijete nije usvojilo određene riječi pa neće reći da vidi *goluba* već *pticu*. Četvrti način je stvaranje vlastitih izraza za one koje ne poznaje izraz. Najčešće djeca izmisle novu riječ koja je povezana s funkcijom predmeta pa, primjerice, *dalekozor* postaje *gledaljka* (Vrsaljko, Paleka; 2018.).

2. Predčitačke vještine

Dijete u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja boravi do svoje 7. godine života. S obzirom na to da se radi o predškolskome razdoblju, važno je u tome periodu života poticati razvoj onih vještina koje će mu biti potrebne za školsko razdoblje. Jedne od takvih vještina čiji se razvoj potiče jesu i predčitačke vještine. One obuhvaćaju neke aspekte djetetove svjesnosti o pisanome jeziku. Prvi aspekt je funkcija i svrha pisanog jezika koja se očituje u djetetovu razumijevanju da postoji način čitanja i pisanja te da se time postiže određena svrha kao što je prijenos poruke. Drugi aspekt su katakretistike pisma u kojem dijete primjećuje da postoji razlika u slovima, da postoji zadani smjer pisanja i čitanja, da postoje zasebni glasovi od kojih se riječi sastoje. Treći aspekt je svijest o uporabi glasovne strukture riječi u čitanju u kojem je dijete spremno na rastavljanje riječi bilo na slogove ili pak glasove. Četvrti aspekt jest grafo-foničko znanje koje podrazumijeva spoznaju o tome da svakome glasi pripada i njegov zapis, odnosno slovo. Navedeni se aspekti razvijaju prema dobi počevši od 2. godine djetetova života pa prema kraju predškolskog razdoblja kako bi dijete nakon 7. godine bilo spremno za razvoj čitačkih vještina (Čudina Obradović, 2008., str. 23).

Stoga je važno da se znanja i vještine koje su potrebne za učenje čitanja podijele na dvije velike skupine. Prva skupina su predčitačke vještine, a druga su čitačke vještine. Ono što bi dijete trebalo savladati prije polaska u školu su predčitačke vještine kao preduvjet za stjecanje onih čitačkih vještina. Upravo se u tome i nalazi odgovor na često postavljeno pitanje treba li dijete prilikom upisa u školu znati čitati, navodi Čudina-Obradović (2002., str. 7). Predčitačke vještine dijete će savladati svakodnevno kroz razne aktivnosti i igre s kojima se susreće, no uvelike ovise i o okolini u kojoj se dijete razvija. Čudina-Obradović navodi da će dijete takve vještine steći ukoliko se

roditelj „bavi“ djetetom (2002., str.7). Pod time se podrazumijeva čitanje djetetu, razgovaranje s djetetom, bogaćenje djetetova rječnika, rukovanje knjigama, pružanje prilike za prepričavanje te slične aktivnosti. Predčitačke su vještine raznovrsne pa će dijete najprije savladati onu govoru vještinu kroz svakodnevnu komunikaciju, zatim će upoznati obilježja teksta, a tek na kraju oblike slova te povezanost između slova i glasova (Čudina-Obradović, 2002., str. 8).

3. Početak i razvoj rane pismenosti

Kuvač Kraljević ističe kako je rana pismenost ta koja uvelike određuje predčitačko razdoblje, a njoj pak prethodi tzv. izranjajuća pismenost koja započinje još u 1, godini života, a odnosi se na djetetov spontani interes za tekstom. Rana pismenost obuhvaća određena znanja i vještine koje su potrebne djetetu kako bi ovladalo čitanjem, a to su: fonološka svjesnost, rječnik, pripovijedanje, interes za tisak, koncept tiska, imenovanje slova (2015., str. 55).

3. 1. Fonološka svjesnost

Fonološka svjesnost pretpostavlja prepoznavanje dijelova koji su manji od riječi, a ona najčešće podrazumijeva izdvajanje određenih fonema u riječi, brojanje slogova ili odvajanje početka ili kraja riječi. Fonološka svjesnost obuhvaća nekoliko razina – od najjednostavnije prema onim složenijim. Najjednostavniji zadaci obuhvaćaju slogovno stapanje, a ono se odnosi na stvaranje riječi stapanjem slogova, primjerice *be-ba* čini *beba*. Nakon toga slijedi raspoznavanje rime. Djeca mogu prepoznati koje se riječi rimuju, a koje ne. Nešto složeniji od ovoga jest zadatak slogovne raščlambe u kojem djeca mogu npr. riječ *ruka* raščlaniti na *ru-ka*. Taj će zadatak biti dobar temelj za zadatak proizvodnje rime u kojem dijete samo proizvodi rimu prema riječima koje su mu ponuđene. Time se dolazi do onih najsloženijih zadataka, a to su fonemsko stapanje i fonemska raščlamba. Kod fonemskog stapanja dijete proizvodi riječ od niza fonema koji su mu ponuđeni dok kod fonemske raščlambe ono izdvaja određeni fonem iz riječi. Ono što je kod ovih zadataka za razvoj fonološke svjesnosti važno jest da se poštuje redoslijed s obzirom na njihovu složenost kako bi se uvijek krenulo od onih jednostavnijih i pazilo da dijete postepeno savlada

sve zadatke s ciljem poticanja predvještina čitanja, ističe Kuvač Kraljević (2015, str. 56).

3. 2. Rječnik

Rječnik neke osobe čine „sve riječi koje razumijemo i koje upotrebljavamo“ (Peretić, Padovan i Kologranić Belić, 2015., str. 57). Jedina je razlika što se riječi koje razumijemo mogu svrstati u takozvani receptivni rječnik dok se one koje upotrebljavamo mogu svrstati u ekspresivni rječnik. Usvajanje riječi kod djece događa se spontano, ali veliku ulogu u tome ima okolina te roditelji. Broj riječi koje dijete usvaja raste s godinama, a riječi koje dijete razumije uvijek su u većem broju od onih koje koristi. Dijete kada usvoji novu riječ zapravo usvaja značenje te riječi, a onda i neka gramatička svojstva te riječi. Dijete koje ima veći rječnik neće imati poteškoće kod razumijevanja pročitane teksta dok će se kod djece s manje usvojenih riječi takve teškoće vjerojatno javiti. Okolina i roditelji ključni su za bogaćenje djetetova rječnika. Ukoliko se djecu uključuje u aktivnosti aktivnog čitanja, postavljaju im se pitanja ili ih se potiče na razgovor o tekstu ili bilo kojoj drugoj temi, tada će zasigurno usvojiti i više riječi od djece koja u to nisu uključena, a što potvrđuju i neka istraživanja, navode Peretić, Padovan i Kologranić Belić (2015., str. 58).

3. 3. Pripovijedanje

Pripovijedanje se smatra jednom od *temeljnih vještina važnih za čitačke sposobnosti* ističu Peretić, Padovan i Kologranić Belić (2008., str. 58). Tom je vještinom moguće pratiti i djetetov razvoj prema dobi, ali i uočiti postoje li kod djeteta neke jezične teškoće ili pak teškoće u čitanju. Da bi pripovijedanje bilo kvalitetno, osoba se mora osloniti na svoj rječnik i gramatiku. Ukoliko je ispričani sadržaj nerazumljiv, potrebno ga je preoblikovati (2008., str. 59).

Ta je vještina stoga usko povezana s poznavanjem i razvojem rječnika kao vještinama za razvoj rane pismenosti. Najviše tomu doprinosi interaktivno čitanje slikovnice u kojem sudjeluju i djeca razgovarajući o onome što se čita i povezujući to isto s njima poznatim stvarima iz svakodnevnog života. Dokazano je i da će takva djeca usvojiti više riječi od one djece koja u čitanju ne sudjeluju aktivno. Odgojitelj je

taj koji će postavljati pitanja, voditi razgovor te nuditi djetetu prilike da sudjeluje u pripovijedanju.

3. 4. Svjesnost o pisanom tekstu

Ove se vještine smatraju ključnima u kasnijem razvoju čitanja. U ove vještine ubraja se *interes o tisku, koncept tiska te razumijevanje konvencija u pisanju* (2008., str. 59). Djetetov interes za tisak započinje vrlo rano, čak i prije nego što ih se počinje na to poticati. Već u dobi od godine dana djeca započinju listati knjige, praviti se da čitaju, traže da im se nešto pročita te pokazuju interes za slušanjem pjesmica. Kako bi dijete bilo svjesno pisanog teksta, važnu ulogu ima i zajedničko čitanje slikovnica. Djeca na taj način bolje shvaćaju važnost pisanog teksta, ponajprije u situacijama interaktivnog čitanja slikovnice tj. čitanja slikovnice na način da se razgovara o sadržaju. Na taj se način osvještava i djecu da postoje određeni simboli pomoću kojih možemo tekst pročitati što kasnije dovodi do usvajanja abecede, ističu Peretić, Padovan i Kologranić Belić (2008, str 60.).

Ona djeca kod kojih je vještina svjesnosti o pisanome tekstu dobro razvijena moći će prepoznati da:

- a) *pisani tekst ima značenje*
- b) *pisani se tekst čita s lijeve na desnu stranu*
- c) *pisani tekst čitamo odozgo prema dolje*
- d) *priča se nastavlja na sljedećoj stranici*
- e) *bijeli razmaci odjeljuju dvije riječi.* (Peretić, Padovan i Kologranić Belić, 2008., str. 60.)

3. 5. Imenovanje slova

Peretić, Padovan i Kologranić-Belić navode kako je poznavanje slova zapravo jedan od pokazatelja da je dijete spremno za poduku čitanja te da bi ta vještina trebala prethoditi poticanju fonemske svjesnosti (2008. str. 60). S obzirom na to da je ortografija hrvatskog jezika transparentna, odnosno da jedan grafem predstavlja jedan

fonem, slovanje djeci ne predstavlja problem jer ono što se čuje, tako je i zapisano. Manja odstupanja ili problemi pojavljuju se primjerice kod razlike u pojedinom refleksu jata zbog sličnosti u izgovoru (2008., str 61.). Važno je stoga poticati prepoznavanje slova u predškolskome razdoblju, ali ne podučavajući djecu već igrajući razne igre koje uključuju slova. Peretić, Padovan i Kologranić-Belić ističu i da je važno da imenovanje slova podrazumijeva samo prepoznavanje pojedinačnih grafema (2008., str. 62.).

4. Okruženje kao važan čimbenik u razvoju predčitačkih vještina

Da je okruženje važno u razvoju predčitačkih vještina, pokazuju i neka istraživanja. U kvalitetnom okruženju djeca bolje napreduju što se pokazalo točnim čak i kod neke dislektične djece koja su bolje napredovala od onih nedislektičnih, ističe Čudina-Obradović (2008., str. 36).

Aktivno bavljenje djetetom započinje od rođenja pa se tako već vrlo rano može započeti s poticanjem za budući čitački razvoj. To podrazumijeva grljenje, pjevanje, pričanje, čitanje već u prvoj godini djetetova života. Kasnije se započinje s neposrednim poticanjem čitanja i to razvojem *svijesti o prirodi čitanja te svijesti o smislu čitanja* (Čudina-Obradović, 2008., str. 36). Time se može zaključiti kako prvu i najvažniju ulogu za stvaranje poticajnog okruženja imaju roditelji. Osim roditelja, javljaju se i odgojitelji, a važno je i da i jedni i drugi potiču razvoj predčitačkih vještina.

4. 1. Preduvjeti za razvoj čitanja

S obzirom na to da je istaknuto kako okruženje ima važnu ulogu u razvoju predčitačkih vještina, potrebno je i sagledati koji su to preduvjeti kako bi se kod djece razvila vještina čitanja. Čudina-Obradović istaknula je dva osnovna preduvjeta, a to su unutarnji i vanjski (2014).

a) Unutarnji preduvjeti

Unutarnjim preduvjetima smatraju se *genska funkcija te neoštećenost funkcije i građe živčanog sustava* (Čudina-Obradović, 2014., str. 27). Ističe se kako su već mnoga istraživanja utvrdila da kod ljudi postoje geni koji su zaduženi za čitanje te da

je za čitanje potrebna ispravna funkcija tih gena. Gibson i Gruen (2008.) smatraju da postoji skup takvih gena koji se naziva leksinom, a zadužen je za govor, izražavanje i čitanje. Također, unutar tih leksinoma postoje takozvana *mjesta povećane osjetljivosti*. Kada bi došlo do pojave disleksije, moguće je da su ta mjesta imala manji utjecaj na to, a onaj pravi utjecaj bit će zbog kombinacije tih mjesta ili kombinacije mjesta i okoline. Ono što je pak utvrđeno jest da postoji skupina gena koja je odgovorna za dekodiranje glasova u slova i obrnuto te skupina gena koja je odgovorna za čitanje riječi kao cjeline. Važno je istaknuti da se unatoč postojanju tih gena, ne može govoriti o utjecaju gena na kvalitetu razvoja predčitačkih i čitačkih vještina (2014., str. 30).

Magnetska rezonanca koja je uvedena krajem 20. stoljeća kao metoda kojom se mogu neposredno promatrati živčani procesi, doprinijela je razumijevanju moždanih struktura koje sudjeluju u čitanju. Postupak kojim se proučava rad mozga pomoću MRI naziva se neurooslikavanje. Istraživanja su pokazala da se pri čitanju aktiviraju različiti dijelovi mozga. Utvrđene su dvije temeljne skupine živčanih putova koji se aktiviraju pri čitanju. Prvi su oni koji su aktivni u početku čitanja i njima se zapravo prepoznaju pojedinačni glasovi u riječi, a drugi su oni živčani putovi koji su aktivni pri tečnom čitanju, istaknuto je u istraživanju Sally Shaywitz (2003). Osim toga, istaživanja su pokazala i da postoje četiri važna područja za čitanje od kojih se tri nalaze u lijevoj polutki mozga, a jedan u desnoj. Za početno čitanje važno je Wernickeovo područje u kojem se riječi rastavljaju na foneme. Slijedi Brocino područje koje ima ulogu rastavljanja riječi na glasove, a zatim i Dejerinovo područje koje je zaduženo za tečno čitanje. Slikovito opisano, najprije dijete dijeli riječi na foneme, a kad točno pročita riječ nekoliko puta, nastaje preslika te riječi u živčanim elementima Dejerinova područja u kojem su sadržani svi aspekti riječi: vizualni, glasovni i značenjski. Na taj se način pri sljedećem susretu s tom riječi automatski oživljava slika i sva tri aspekta (Čudina-Obradović, 2014., str. 35).

b) Vanjski preduvjeti

Vanjskim preduvjetima smatraju se socijalno-ekonomski položaj obitelji, obiteljski stavovi i vrijednosti, poticajnost govorne okoline u obitelji, poticajnost obitelji za razvoj pismenosti, nenamjerno obiteljsko podučavanje pismenosti, namjerno pripremanje za školu te utjecaji vrtičkih programa i metoda podučavanja

čitanja (Čudina-Obradović, 2014., str. 47). Navedeni su preduvjeti grupirani u tri velike skupine, a to su obitelj, predškolski odgoj i škola.

S obzirom na to da obitelj ima najvažniji utjecaj na djetetove čitačke vještine, na razvoj djetetova govora i pismenosti utječe količina komunikacije između roditelja i djeteta. Pod tom se komunikacijom podrazumjeva obraćanje djetetu te poticanje djetetova izražavanja postavljanjem pitanja i dopuštanjem da se dijete izražava. Također je važna i emocionalna smirenost roditelja, njihovo strpljenje te usmjerenost na dijete., ističu Philips i Lonigan (Čudina-Obradović, 2014., str 50).

Osim u obiteljskome domu, priprema za čitanje provodi se i u ustanovi predškolskog odgoja i obrazovanja. Dijete će svoj rječnik, mišljenje, govor te razumijevanje teksta ostvariti pomoću igara, čitanja i prepričavanja. Ono što svakako nije poželjno jest podučavanje čitanju te igra koja ne motivira dijete i za koju ono nije zainteresirano.

5. Prevencija jezičnih, govornih i komunikacijskih poremećaja

Govoreći o predčitačkim vještinama, ipak postoje i neki poremećaji koji narušavaju kvalitetu komunikacije. Prvi su oni jezični poremećaji koji obuhvaćaju zakašnjeni jezični razvoj i to u jezičnoj proizvodnji i jezičnom razumijevanju. Zatim se javljaju posebne jezične teškoće te disleksija kao poremećaj dekodiranja pojedinih riječi. Drugi poremećaji su oni govorni koji obuhvaćaju artikulacijske poremećaje, odnosno poremećaje izgovora glasova, poremećaj tečnosti govora koji karakteriziraju stanke, ispravljnja i zastoji u govoru. Također, u ovu skupinu možemo svrstati i mucanje, brzopletost te dječju govornu apraksiju. Treća skupina su komunikacijski poremećaji u koji se ubrajaju socijalni komunikacijski poremećaj te poremećaj iz autističnog spektra (Kologranić-Belić, Matić, Olujić, Srebačić, 2015.).

Ono što se može činiti u sprječavanju poremećaja jest prevencija i rana intervencija. Ono što se kao prevencija poremećajima može učiniti jest sprječavanje ili pak usporavanje jezičnih, govornih i komunikacijskih poremećaja, smanjenje rizičnih čimbenika ili smanjanje izloženosti svim čimbenicima koji mogu utjecati na nekvalitetnu komunikaciju pojedinca (Padovan, Kuvač-Kraljević, Matić, 2015.).

Različitim aktivnostima koje se provode u sklopu programa ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, moguće je prevenirati jezične, govorne i komunikacijske poremećaje. Takve se aktivnosti mogu provoditi već od najranije dobi. Primjerice, već se s novorođenčecom treba razgovarati, pjevati mu pjesmice, govoriti mu te tako poticati njegov govorno-jezični razvoj. Kasnije se s djecom mogu provoditi aktivnosti namijenjene govornoj gimnastici kojom se radi na razvijanju mišića govornih organa kako bi dijete pravilno izgovaralo glasove. Također je kao dobra preventivna aktivnost i interaktivno čitanje slikovnice u kojoj dijete sudjeluje u čitanju i pripovijedanju te tako razvija svoj rječnik čime se potiče jezični razvoj i lakše dekodiranje riječi. Ono što također doprinosi prevenciji poremećaja u govornome razvoju jest poticanje razvoja fine motorike prstiju koja utječe na govor stoga se mogu provoditi razne aktivnosti trganja papira, gužvanja papira, rezanja, modeliranja tijesta, pisanja prstima po sipkome materijalu, hvatanja predmeta pincetnim hvatom.

Rana intervencija obuhvaća prepoznavanje najranijih pokazatelja odstupanja u razvoju pomoću različitih metoda probira te uključivanje aktivnosti kojima se osiguravaju povoljniji uvjeti za razvoj.

Već je ranije spomenuta uloga okoline u razvoju predčitačkih vještina stoga i vrlo rano otkrivanje određenih teškoća doprinosi bržoj intervenciji. Obitelj je prva koja može primijetiti odstupanja u jezičnom ili govornom razvoju.

6. Igra kao sredstvo za poticaje predčitačkih vještina

Igra djetetu predstavlja najvažniju aktivnost i predstavlja način na koji dijete uči. S obzirom na to da djeca imaju potrebu za igrom, ona je ključna za poticanje djetetova razvoja. Stoga je i važno sredstvo u poticanju predčitačkih vještina. Igrajući se, dijete uči i usvaja neke zakonitosti jezika i govora. Upravo zato je za poticanje predčitačkih aktivnosti potrebno uključiti razne igre kojima će dijete razvijati svoje predčitačke vještine.

Moomaw i Hieronymus u svojoj su knjizi *Igrom do čitanja* ponudili pregled aktivnosti za poticanje početnog čitanja i pisanja. Tako se predčitalačke aktivnosti mogu poticati aktivnostima u kojima se koriste velike slikovnice. Kroz taj se veliki format slikovnica djeci omogućuje djeci shvaćanje granica među riječima, smjera

čitanja, upotrebe velikog početnog slova te izgovora onog napisanog. Takav će format slikovnica doprinijeti i razvoju fonološke svjesnosti povezivanjem slova i glasa u riječima. Zatim slijede aktivnosti s interaktivnim tabelama u kojima djeca mogu sudjelovati u promjenama značenja teksta mijenjanjem ključnik riječi. Djeca promatrajući tekst na tabeli zapravo uočavaju povezanost izgovorene i napisane riječi te mogu određena slova prepoznati, uspoređivati i razlikovati od drugih. (Moomaw, Hieronymuo, 2008).

Peti-Stantić i Velički nude nam pregled aktivnosti koje su podjeljene u dvije skupine. Prve su igre slušanja i govorenja koje su namjenjene djeci od 3. godine života te kojima je cilj poticati slušnu osviještenost, bogatiti rječnik, vježbati izgovor glasova, prepoznati početni glas/slovo, imenovati i povezivati pojmove, oblikovati rečenice, aktivno slušati, poticati govorno izražavanje. Druge su igre čitanja i pisanja namijenjene djeci od 6. godine života što znači da se intezivnije mogu provoditi u sklopu programa predškole. Cilj takvih aktivnosti jest imenovanje i prepoznavanje slova, glasovna i rečenična analiza, bogaćenje rječnika (Peti-Stantić, Velički; 2009).

Jedne od skupina igara koje se mogu provoditi za poticanje predčitačkih vještina je i Ples pisanja kao metoda kojom se pokretima tijela i ruku nastoji potaknuti razvoj koordinacije šake i prstiju koji su potrebni za svladavanje vještine pisanja. S obzirom da je spomenuto kako razvoj motorike, a posebno fine motorike šake i prstiju, doprinosi razvoju govora, ova je metoda korisna i u poricanju predčitačkih vještina (Oussoren, 2008).

O aktivnostima za poticanje predčitačkih vještina pisala je i autorica Mira Čudina-Obradović. Ona je aktivnosti podijelila prema dobi djeteta i prema vrsti aktivnosti. Tako je poželjno da se igre zvukovima provode tijekom cijelog predškolskog razdoblja. Zatim je ponudila aktivnosti za razvoj glasovne osjetljivosti koje se odnose na rиму, konkretno na prepoznavanje, uočavanje te stvaranje rime te na aktivnosti prepoznavanja glasova u riječima i tvorbe riječi na zadani glas. Upravo će se u ovome radu dati pregled nekih aktivnosti koje je spomenuta autorica opisala te refleksija na provedene aktivnosti.

7. Aktivnosti za poticanje predčitačkih vještina u dječjem vrtiću

U dječjem vrtiću Dječji svijet u Varaždinu provela sam aktivnosti za poticanje predčitačkih vještina prema Čudini Obradović. Cilj ovih aktivnosti bio je uočiti razliku između iste aktivnosti u dobi od 5 godina te u dobi od 7 godina stoga sam ih provela u dvije različite dobne skupine.

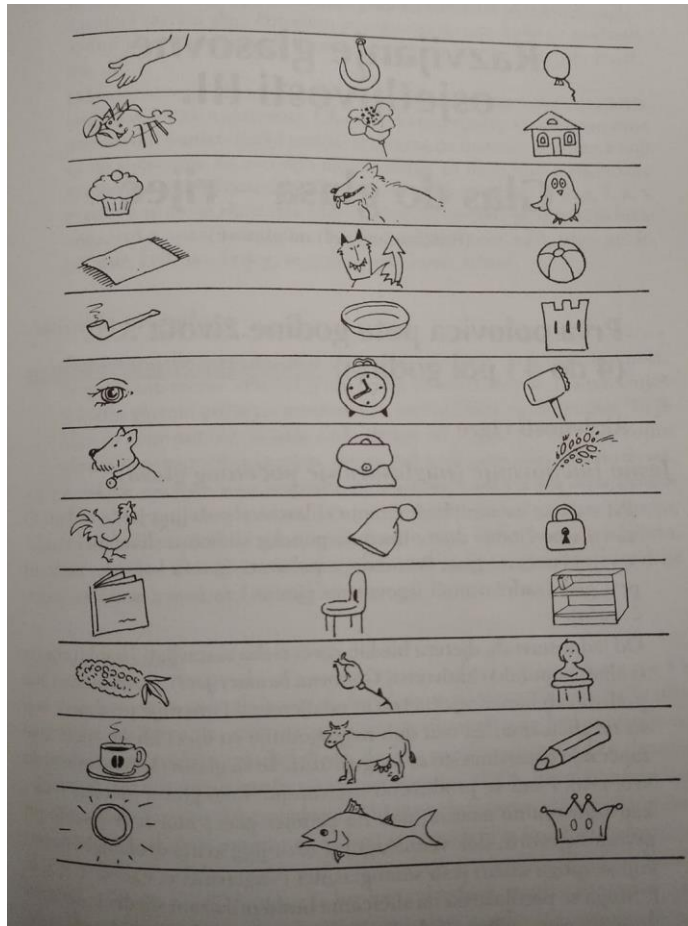
7. 1. Analiza i refleksija provedenih aktivnosti

a) Što ne pripada redu

Analiza:

Naputak za rad: Dijete imenuje svaku sličicu u prvom redu. Pomozite mu ako ne prepozna što je na sličici. Tražite da glasno ponovi ime predmeta na sličici. Zatim ga pitajte koja se sličica slaže s riječi „ruka“. Zatim ga pitajte slaže li se riječ „balon“ s riječi „ruka“. Pomozite mu da prepozna rime ruka - kuka i da prepozna da nema rime ruka - balon. Tražite da u svim redovima prepozna riječ koja se ne slaže s riječima u redu i da glasno izgovori tu riječ ili da je precrta olovkom.

Sličice u rimi su: ruka - kuka; rak – mak; vuk – ćuk; sag – vrag; lula – kula; sat – bat; pas – klas; kokot – lokot; stolica – polica; klip – kip; kava – krava; tuna – kruna.

Slika 1. Što ne pripada redu

Izvor: Čudina-Obradović, M. (2008) *Igrom do čitanja*, str. 98.

Refleksija:

Aktivnost je započela tako što sam donijela isprintane predloške i pitala djecu prepoznaju li sve što je na slici. Aktivnost sam provodila u skupini djece u 5. i 6. godini te u skupini djece u 6. i 7. godini. Djeca su imenovala sve što su vidjeli na slikama. Zatim sam im rekla da gledamo slike u svakome redu posebno. Naglasak je tada bio na tome „slažu“ li se, odnosno rimuju pojedine riječi. Djeca u 6. i 7. godini već su se susrela s pojmom rima stoga su znali što to znači dok sam u mlađoj skupini upotrebljavala naziv slaganje. Promatrajući slike u svakome redu, pojavili su se manji problemi u obje skupine. Primjerice, djeca su u drugome redu govorila riječi rak, cvijet i kuća. Na moj poticaj i uz potpitanja prepoznali su i vrstu cvijeta pa smo došli do konačnog rješenja: rak, mak, kuća. Djeca obje skupine prepoznala su rimu, odnosno slaganje u riječima. U svakome su redu pažljivo i točno riješili zadatak.

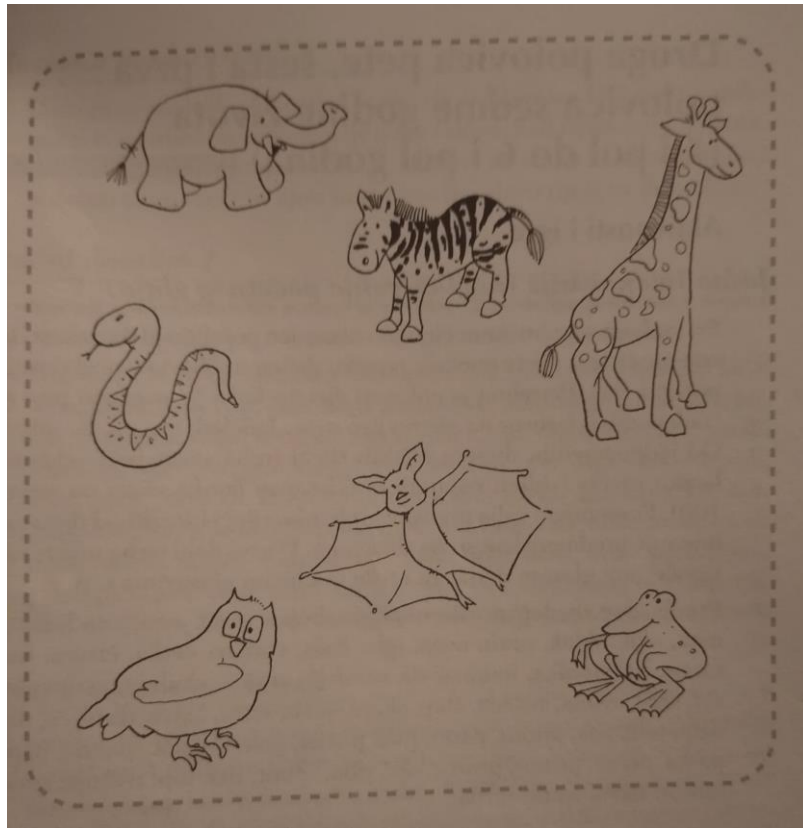
b) Plesni parovi

Analiza:

Naputak za rad: Odrasli naglas pročita priču. Zatim zajedno s djetetom bira par za životinju koju dijete izabere.

Priča: Životinje se spremaju na ples. Na ples mogu doći samo u paru sa životinjom koja ima isti početni glas kao i one. Pomozi životinjama da pronađu svoj par. Povuci crtu između životinje i njezina para.

Najprije neka dijete glasno imenuje sličicu životinje koju je izabralo. Važno je da uoči prvi glas izgovarajući ga sa zadržavanjem. Zatim neka imenuje svaku sličicu ostalih životinja, uspoređujući njezin izgovor s izgovorom imena izabrane životinje. Pomozite mu ako ne prepozna sličicu.

Slika 2. *Plesni parovi*

Izvor: Čudina-Obradović, M. (2008) *Igrom do čitanja*, str. 106.

Refleksija:

Donijela sam papir na kojem su se nalazile sličice životinja. Nakon toga sam im ispričala priču o plesu na koji se životinje spremaju te im zadala zadatak. Najprije smo glasno imenovali sve životinje koje se nalaze na slici, a zatim pokušavali odgonetnuti parove. U skupini djece u 5. i 6. godini života, samo je 7 djece, od 13 koliko ih je sudjelovalo, prepoznalo prve glasove u riječima. Ostali su uglavnom izgovarali glasove koji se pojavljuju u imenu te životinje, no ne onaj koji se nalazi na početku riječi. U skupini djece u 6. i 7. godini života, sva su djeca točno rekla prvi glas naziva životinje. U starijoj je skupini djece sudjelovalo 16 djece. U starijoj skupini, 13 ih je moglo odmah povezati parove, dok je 3 djece odabralo da će glasove prvo zapisati ispod sličice, a zatim povezivati parove. U mlađoj skupini, samo je 3 djece povezalo parove bez da zapisuje glasove na papir.

c) Igra parova

Analiza:

Sve se karte postavljaju na stol licem prema dolje. Igrač podiže dvije karte, glasno izgovara riječi koje su prikazane na sličicama te odlučuje je li završni glas jedne riječi ujedno početni glas druge riječi. Ako jest, te dvije karte čine par. Ako igrač nije sastavio par, vraća kartice na kup, ako ga ima, zadržava par za sebe.

Izvor: Čudina-Obradović, M. (2008) *Igrom do čitanja*, str. 135.

Refleksija:

Cilj ove aktivnosti bio je povezivanje početnog glasa u parove. Primjerice, djeca su imala ponudeni par *kuća-ananas*. Djeci u 5. i 6. godini života ovaj je zadatak bio težak s obzirom na rješavanje pretnodna dva u kojima se kod njih još uvijek vidi miješanje početnog s ostalim glasovima u riječi. Samo su 2 djevojčice uspješno rješavale ovaj zadatak. Kod djece u 6. i 7. godini većina je uspješno odradila ovaj zadatak.

d) Što vidim na slici

Analiza:

Pronađite stranicu bogatu sličicama raznih predmeta i bića. Igrajte s djetetom igru u kojoj ćete imenovati pojedine sličice tako da kažete riječ rastavljenu na glasove. Dijete na slici mora pokazati na što ste mislili kad ste rekli rastavljenu riječ. Primjerice: Ovdje je p-a-s (dijete pokaže psa i ponovi „pas“). Moguće je i zamijeniti uloge u igri – dijete zadaje riječi razlomljene u glasove, a odgojitelj ih spaja u cjelinu.

Izvor: Čudina-Obradović, M. (2008) *Igrom do čitanja*, str. 133.

Refleksija:

Djeci sam donijela sličice raznih predmeta i životinja. Zatim sam im rekla da im je zadatak pronaći ono što ja izgovorim na glas, ali da ćemo se igrati na način da ću im govoriti riječ tako da im kažem glas po glas. Tako sam primjerice izgovorila *k-u-ć-a*, a oni su trebali pronaći sličicu kuće. U mlađoj skupini u kojoj sam provodila aktivnost, pridružilo mi se 9 djece dok ostali nisu željeli sudjelovati. Ovih devetero je uspješno odradilo zadatak. Kad smo odlučili zamijeniti uloge, njih 2 je željelo pokušati izgovarati riječ glas po glas. Oba djeteta su točno izgovarala glasove. U starijoj skupini sudjelovalo je 13 djece te su svi pokušali pogoditi riječ, ali i izgovarati tako da govore glas po glas. Samo je jedan dječak griješio tako što je mijenjao glasove u riječima *novac* te *patka*, govoreći *n-o-v-c-a* i *p-a-k-t-a*.

e) Smisli rimu-zagonetku

Analiza:

Objasnite djetetu da ćete se igrati zagonetki. Vi ćete mu reći neku riječ, a ono mora smisliti drugu riječ koja je u rimi s vašom riječi, ali započinje nekim zadanim glasom.

Primjerice:

Što je slično riječi ŠAL, a počinje glasom V? To je VAL.

Igra se može nastaviti sa sljedećim parovima: zlato – blato; šalica – palica; pjena – sjena; crno – zrno; daska – maska; krava – trava; žuna – kuna.

Izvor: Čudina-Obradović, M. (2008) *Igrom do čitanja*, str. 140.

Refleksija:

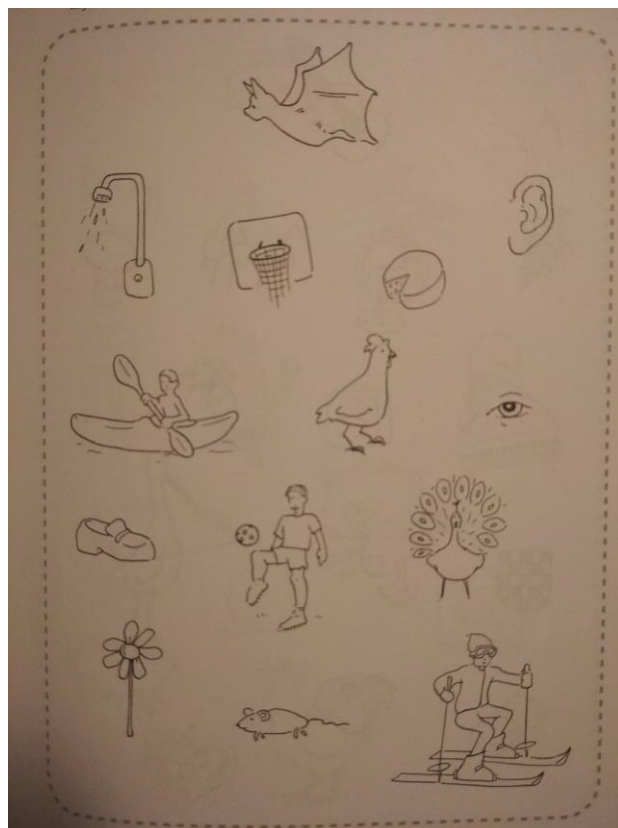
Objasnila sam djeci da ćemo se igrati zagonetke. Ja ću im reći riječ, a oni moraju reći drugu koja se rimuje, odnosno slaže s tom riječi, no tako što ću im ja zadati na koji glas riječ mora početi. U obje skupine primjetila sam da je djeci bilo jednostavno odgonetnuti riječ koja se rimuje sa zadanom riječi.

f) Završni glas

Analiza:

Na vrhu crteža je slika šišmiša. Kojim glasom završava riječ šišmiš? Pronađi sve sličice koje završavaju istim glasom kao riječ šišmiš.

Na sličicama su: šišmiš, tuš, koš, sir, uho, kajakaš, kokoš, oko, cipela, nogometaš, paun, cvijet, miš, skijaš).

Slika 3. Završni glas

Izvor: Čudina-Obradović, M. (2008) *Igrom do čitanja*, str.119.

Refleksija:

Cilj aktivnosti bio je tražiti riječi koje završavaju istim glasom kao i zadana riječ. Glas koji je bilo potrebno tražiti je glas š. S obzirom na njegovu zvučnost, djeca su vrlo lako pronašla taj glas u riječima. Ni djeca mlađe, a ni djeca starije skupine nisu imali problema s rješavanjem tog zadatka. Ukupno je u ovome zadatku sudjelovalo 18 djece te su ga svi uspješno riješili. Na početku sam im pomogla tako što smo jako naglašavali taj glas te dodatno pojačavali njegovu zvučnost za što vjerujem da je doprinijelo uspješnosti zadatka.

g) Ispričaj mi priču

Analiza:

Odgovitelj pred dijete stavlja niz od 3 slike, a zadatak djeteta je da prema slikama ispriča što se dogodilo i tako stvori priču.

Izvor: Peti-Stantić, A.; Velički, V. (2009) *Jezične igre*, str. 87

Refleksija:

U ovoj sam aktivnosti djeci ponudila 3 niza od po tri slike. Zadatak je bio ispričati priču prema onome što vidi da se dogodilo na slikama. Primjerice, ponudila sam niz koji čine „*djevojčica sama na toboganu*“, „*djevojčica na toboganu, a dječak pored tobogana*“ te „*djevojčica i dječak pored tobogana jedu sladoled*“. Ono što sam primijetila kod djece jest detaljnost u pričanju priča koja se najviše razlikuje s obzirom na dob djece. Starija djeca detaljnije su opisivala što vide na slikama, dok su oni mlađi bili šturi. Svakako valja spomenuti i tri djevojčice mlađe skupine koje su u opisivanju bile detaljnije od ostatka svoje skupine. One mlađe sam nastojala svojim potpitanjima usmjeriti na to da opisuju što više toga dok kod onih starijih to nije bilo potrebno pa sam se nadovezala s pitanjem „*Što se kasnije dogodilo? Što su radili dječak i djevojčica nakon što su pojeli sladoled?*“. Tako sam nastojala potaknuti da i oni još više prošire svoju priču te razvijaju svoje komunikacijske vještine.

ZAKLJUČAK

Na temelju danog pregleda literature može se zaključiti kako je od najranije dobi važno početi s provođenjem aktivnosti za poticanje predčitačkih vještina te da se na taj način djeca pripremaju za školu i daljnji razvoj, a ne kroz formalno učenje. Valja djeci osigurati kvalitetne uvjete te aktivnosti koje su primjerene njihovoj dobi uz naglasak da cjelokupno učenje bude djeci omogućeno kroz igru.

Temeljem provedenih aktivnosti može se zaključiti da postoji mala razlika između skupine u dobi od 5. do 6. godine i u dobi od 6. do 7. godine što je i očekivano, ali se isto tako može zaključiti da provođenjem ovakvih aktivnosti razvijamo predčitačke vještine i da se vidi napredak u starijoj dobi. Kod djece u dobi od 5. do 6. godine čak se u nekim aktivnostima vide i rezultati jednaki starijoj dobi, a za što možemo pretpostaviti da je razlog u kvalitetnom okruženju i stalnim poticajima od najranije dobi.

Možemo vidjeti i zaključiti da se u dječjem vrtiću mogu provoditi razne igre kojima se djetetu omogućuje jezični i govorni razvoj usvajanjem novih vještina, a koje će mu omogućiti da kasnije u školskoj dobi bez teškoća savlada početno čitanje.

LITERATURA

1. Čudina-Obradović, M. (2002.) *Čitanje prije škole: priručnik za roditelje i odgojitelje*, Zagreb: Školska knjiga
2. Čudina-Obradović, M. (2008.) *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razumijevanje vještina čitanja*, Zagreb: Školska knjiga
3. Čudina-Obradović, M. (2014.) *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
4. Kuvač Kraljević, J. (2015.) *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*, Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
5. Moomaw, S., Hieronymus, B. (2008.) *Igre čitanja i pisanja: aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu*, Buševac: Ostvarenje
6. Oussoren, R. A., *Ples pisanja*, Buševac: Ostvarenje
7. Peti-Stantić, A., Velički, V. (2009) *Jezične igre: za velike i male*, Zagreb: Alfa

Članci:

1. Vrsaljko, S., Paleka, P. (2018) *Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja*. *Magistra ladertina*. Vol. 13, br. 1, str. 139-159
2. Ljubešić, M., Ceganec, M. (2012) *Rana komunikacija: u čemu je tajna?* *Logopedija*. Vol. 3, br. 1, str. 35-45

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)